

Наташа Младеновић Рибич¹

кустос-сарадник Етнографског музеја у Београду –
Установе културе од националног значаја

МОДЕЛИ УСПЕХА ПОЈЕДИНЦА ЗАСНОВАНИ НА РЕЛИГИЈСКОМ УЧЕЊУ: ПРИМЕРИ ЦРКВЕ ИСУСА ХРИСТА СВЕТАЦА ПОСЛЕДЊИХ ДАНА – МОРМОНСКЕ ЦРКВЕ И САЈЕНТОЛОШКЕ ЦРКВЕ

Апстракт: Почетком педесетих година XX века, на тлу Сједињених Америчких Држава су се појавиле бројне књиге које су, користећи различите приступе, припадницима средње класе нудиле упутства за успешну реализацију личних интереса на пословном плану. Са друге стране, од 1945. године, Запад (Северна Америка и Европа) је преплављен таласом нових облика религиозности и духовности. Истовремено, појединац и његов лични развој избијају у први план, те заузимају важно место како у постојећим, тако и у новоформираним религијама. Циљ овог рада је да, полазећи од званичних интернет презентација Цркве Исуса Христа светаца последњих дана – Мормонске цркве и Сајентолошке цркве, издвоји моделе успеха појединца засноване на религијском учењу и пракси, као и да покаже да ли и на који начин припадност одређеној религији може да утиче на напредовање појединца у друштву.

Кључне речи: Мормонска црква, Сајентолошка црква, интернет презентација, модели успеха у друштву

О моделима успеха у друштву

Вулси Бигарт истиче да књиге о успеху представљају јединствени израз веровања у самопоуздање, вредност образовања и напоран рад како би се постигла мобилност у друштву Северне Америке. Ране књиге о успеху су покушавале да помогну појединцима да пронађу своје место у друштву помоћу техника самопомоћи комбинованих са религијским или етичким тежњама и моралним идејама о типу личности који је друштве-

¹ mladenovic.natasha@gmail.com

но пожељан. Међутим, како та ауторка наглашава, књиге о успеху од 1950. године су чисто инструменталне и базиране искључиво на личном интересу и на вредностима попут самоодржања и богатства (Woolsey Biggart 1983, 299, 308).

Вулси Бигарт издваја три модела успеха који су били заступљени у Северној Америци од колонијалног периода до седамдесетих година XX века: протестантска етика, етика карактера и етика личности. Протестантска етика је била доминантна од колонијалног периода до раног XIX века и њу карактерише повезаност световног успеха и религијске праксе, као и акумулација материјалних добара која се нису трошила. Етика карактера², која је представљала трансформацију протестантске етике, постала је доминантна почетком XX века. Она је промовисала индивидуално предузетништво, а на богатство је гледала као на награду за постигнућа и марљивост појединца. Попут етике карактера, етика личности дефинише успех као богатство, али је развила и формуле за постизање успеха у великим корпорацијама и државним органима. Тамо где етика карактера наглашава напор и иницијативу, етика личности промовише "продавање самог себе", у том смислу да напоран рад више није био довољан, већ је требало учинити људе "допадљивим и шармантно убедљивим". Вулси Бигарт наглашава и да је етиком личности "заокружен процес редефинисања понашања које је окренуто успеху, од самоодрицања ка задовољењу" (Woolsey Biggart 1983, 299-300).³

Са тим у вези су и два модела успеха у друштву, од којих је један сдржан у миту о човеку који је "сам себе створио", док је други модел базиран на самоиспуњењу појединца. Успон главног јунака који, из сиро-

² Типичан израз етике карактера представљале су приче о богаћењу сиромашних појединаца, упутства за самопобољшање и наративи о херојима који су створили индустријске империје (Woolsey Biggart 1983, 300). Ове приче представљају неке од модела мита о човеку који је "сам себе створио" (the Myth of the Self-Made Man) о коме ће бити више речи у даљем тексту.

³ Вулси Бигарт наводи да су протестантска етика и етика карактера послужиле развоју предузетничког капитализма. Са друге стране, етика личности је повољно утицала на развој корпоративног капитализма (који је био у настајању почетком XX века), проширењем визије успеха, како би се укључила корпоративна мобилност, као и промовисање потрошње. У суштини, ови идеали су проистекли из јаке вере средње класе у систем напредовања искључиво по заслуги (Woolsey Biggart 1983, 306). И Катано се осврће на померање економског фокуса са индивидуално развијених компанија на модерне корпорације, до кога је дошло у XX веку (Catano 1990, 424). Развој модерних корпорација довео је и до промене у представљању, које се од тада заснивало на пажљиво одржаваној мешавини антиинституционализма, корпоративних вештина и личног ризика (Catano 2000, 1).

маштва и без подршке најближих, напорним радом напредује на друштвеној лествици и успева да се обогати налази се у основи мита о човеку који је "сам себе створио", који се "обично сматра америчким специјалитетом" и чини "основ онога што се назива амерички сан" (Ковачевић 2007, 59).⁴ Катано истиче да мит о човеку који је "сам себе створио" заговара да је појединац, најчешће мушкарац, на путу ка успеху, пре ограничен унутрашњом жељом него пореклом и класом (Catano 1990, 423; Catano 2000, 1).⁵ Тај аутор наводи да мит о самостварању има утицаја у различитим областима америчког друштва. Тако, идеја о међусобном утицају између самоформирања и стицања академских вештина представља позитивну вредност овог мита у образовању. На економском нивоу, пак, мит служи како би прикрио узнемирујуће постојање корпоративне моћи (Catano 1990, 421). Овде се огледа преклапање два модела успеха у друштву о којима говори Вулси Бигарт – етике карактера и етике личности.

Са друге стране, Катано критикује то што се, у жељи за слободном и отвореном тежњом за индивидуалним саморазвојем, често превиђа социјална размена и институционални надзор који, заправо, доприносе личном развоју. Он истиче и да је "неопходан утицај социјалних институција на формирање идентитета у образовању прописно замаскиран снажним позивањем на демократске идеале". Имајући у виду неуспех мита о самостварању у идентификовању спољних утицаја на формирање идентитета, аутор критикује и програм саморазвоја који нуди овај мит, наводећи да такав програм неће успети да доведе своје присталице до потпуне личне и социјалне интеграције.⁶ Међутим, и поред основане критике мита о човеку који је "сам себе створио", Катано уочава да је тај мит и даље актуелан зато што садржи позивање на идеале демократског

⁴ Више о типовима мита о успеху, примерима који их на најбољи начин илуструју, као и вези између економије и друштвеног поретка и могућности напредовања у друштву видети у: Ковачевић 2007, 59-77.

⁵ Са тим у вези је и, како Катано наводи, једна од основних одлика мита у целини – "самостворени" човек гласно одбацује своје порекло по мајци. С обзиром да тог аутора занима реторика маскулинитета, он издваја и две опозиције које чине структуру мита: самостворен – институционално дефинисан и мужеван – женствен. Такође, Катано наводи и да се овим причама успешније проглашава него што се решава сукоб између сопства и друштва (Catano 1990, 425, 427).

⁶ Катано наводи и да је мит о човеку који је "сам себе створио" проблематичан и због тога што прво нуди одређену улогу, а онда тврди да та улога уопште није улога, већ права конструкција, тј. да је пре самостворен идентитет, него друштвено генерисани образац понашања. Проблем са свим социјалним митовима је у томе што они служе како би потврдили унапред дефинисано понашање толико детерминистички да се оно види пре као природно, него као конвенционално (Catano 1990, 434).

напретка и индивидуалности, лични успех и идентитет и веру у вредност врлина као што су иницијатива, истрајност и поштење (Catano 1990, 423-424, 435).⁷

Други модел се базира на самоиспуњењу појединца. Овде је важно издвојити Лихтерманово схватање јавног ангажовања и персонализма. Наиме, тај аутор под јавним ангажовањем подразумева колективно заузимање за добра која су у јавном интересу, изван појединачног и интереса ексклузивних група. Он говори о јавном ангажовању као колективном везивању једне групе за заједничко добро, у коме ће уживати шира заједница (Lichterman 1995, 276).

Са друге стране, персонализам, као културна оријентација, претпоставља да индивидуалност појединца има инхерентну вредност, независну од материјалне вредности или његових друштвених достигнућа и без обзира на његове везе са одређеним институцијама или заједницама. Лично сопство се открива размишљањем о биографији појединца и развијањем склоности на којима ће се заснивати нечија индивидуалност. Један од индикатора да култура самоиспуњења, тј. персонализам постаје кључна одлика главног тока америчке културе је и чињеница да се, од средине педесетих до средине седамдесетих година XX века, утростручио број Американаца који су тражили психолошку помоћ, односно да су различите струје персонализма постале видљиве у психотерапији и памфлетици из популарне психологије (Lichterman 1995, 276-277).

Лихтерман наводи да разговор о личним проблемима и "емоционална подршка" постају приоритети, како у црквеним групама, тако и у онима које су формиране за потребе самопомоћи. Он указује на то да се посвећеност личном развоју може пратити и у 1990-им годинама, као и да је лична оствареност културно достигнуће које се дешава у групи (Lichterman 1995, 277).

У даљем тексту ћу, након кратког увода посвећеног настанку и религијском учењу Цркве Исуса Христа светаца последњих дана – Мормонске цркве и Сајентолошке цркве, покушати да, анализом њихових званичних интернет презентација, издвојим моделе успеха појединца засноване на религијском учењу и пракси, као и да покажем да ли и на који начин припадност одређеној религији може да утиче на напредовање појединца у друштву.

⁷ У исто време, тај мит наставља да постоји и као знак да те позитивне жеље нису задовољене, као и да су, заправо, сукобљене са другим жељама, страховима и друштвеним ограничењима. Катано наводи да се и ти конфликти јављају као сталне компоненте мита: пренебрегавање социјалних потреба, одбацивање женствености и суптилно прихватање агресије, такмичења, себичности и класне пристрасности (Catano 1990, 435).

Мормонска црква и Сајентолошка црква: о настанку и основном учењу

Под именом Христова црква, Цркву Исуса Христа светаца последњих дана је, 1830. године, у држави Њујорк, основао Џозеф Смит (Joseph Smith Jr.). Од оснивања, њени чланови су скретали пажњу на себе, промовисањем идеје о Америци као новом Сиону, критичким односом према другим хришћанским црквама, ритуалима попут крштења мртвих и полигинијом (Lippy 1990; Davies 2005). Такође, Мормонска црква је значајно утицала на економски развој Великог басена, па тако и банкарства, које је, према Арингтону, у почетку било окренуто искључиво развоју мормонске заједнице.⁸ Због нетрпеливости којој су били изложени, били су приморани да се селе из једне америчке државе у другу, све до 1847. године, када су се, под вођством Бригама Јанга (Brigham Young), трајно настанили у Солт Лејк долини⁹ (Lippy 1990; Winter 1974; Davies 2005).

Мормони своју цркву описују "као обновитељски покрет", верујући да је "Бог обновио учења, праксе и уређење претходно повучено са земље брзо након Христова доба, као последицу непослушности човјечанства". Такође, они верују у други Христов долазак, који је специфичан по томе што није временски, већ просторно одређен. *Мормонова књига и Учење и савези*, представљају два основна света списа мормона, а у основи доктринарног развоја се налазе: свештенство, загробни живот и породица (Lippy 1990; Lippy 1990a; Davies 2005).¹⁰

У радовима који се баве настанком и (економским) развојем мормонске заједнице у Солт Лејк долини, акценат је стављен на утицај религије који се огледао у избору занимања (пољопривреда), вођењу једноставног живота, потискивању индивидуализма зарад заједничког рада (нарочито на изградњи путева и иригационог система), опредељењу за једнакост које се огледало и у равномерној подели земљишта, те одупирању брзом богаћењу (White 1925, 206; Seeman 1938, 300, 303-304; Mitchell 1997,

⁸ Више о развоју банкарства у Јути и улози Мормонске цркве у овом процесу видети у: Arrington 1955.

⁹ У тренутку доласка мормона, Солт Лејк долина није била у саставу САД-а, већ је представљала мексичку територију. То је, вероватно, био један од разлога што су вође мормона изабрале да се, бежећи од прогона којем су били изложени у Охају, Илиноису и Мисурију, настане у тој области. Она је за њих представљала уточиште у којем би могли да сачувају свој религијски интегритет, као и место на коме је почела изградња "Сиона у дивљини" (White 1925, 207; Lippy 1990, 682; Mitchell 1997, 336-337).

¹⁰ Више о основном религијском учењу мормона видети у: Davies 2005 и на <http://mormon.org/what-do-mormons-believe>, <http://www.lds.org/scriptures?lang=eng> (приступљено 1. 3. 2015)

344). Управљање финансијама је, према Арингтону, било суштински конзервативно, а мормони су више били заинтересовани за трајност, него за брзи профит (Arrington 1955, 326).

Занимљиво је да је, у првим деценијама свог постојања, мормонизам представљао алтернативу главном току америчког друштва и био предмет негативних стереотипа и егзотизације (видети у: Hafen 1997).¹¹ Постепени процес "американизације" мормона почео је од раскида са неким тековинама раног мормонизма, попут праксе полигамног брака. Истовремено, вође мормона су саветовале своје вернике да испољавају врлине попут чистоће, марљивости, уредности и образовања, које ће "створити радно и уређено друштво", али и допринети борби против стереотипних представа о мормонима (Hafen 1997, 367-369).

Сајентолошку цркву је, 1954. године, у САД-у, основао Лафајет Роналд (Рон) Хабард (Lafayette Ronald Hubbard). У основи учења ове религије, могу се уочити елементи модерне Западне културе, као што су окренутост сопству и "неапокалиптична уфологија" (Partridge 2005a, 359-360; Grünschloss 2005, 374). Учење Сајентолошке цркве проистекло је из Хабардове књиге *Дијанетика: модерна наука о менталном здрављу* (1950)¹², у којој аутор нуди анализу људског сопства, које назива *теитан* (thetan), а које "се разликује и од ума и од тијела, те је истинско бесмртно Богу налик себство". Веза са уфологијом се види у представама о "телесним теитанима", ванземаљским бићима која немају физичко тело, те се везују за физичка тела других (Chrissydes 2005, 385, 387).

Међу основним постулатима сајентологије је веровање да се људска тела састоје од материје, енергије, простора и времена (скраћеница на енглеском језику је *MEST*), а да човек има два ума: аналитички (рационалан) и реактиван (ирационалан). Интеракција реактивног ума и *MEST*-а доводи до чувања сећања на непријатне догађаје из прошлости, који изазивају "бол, ирационалне страхове и менталне блокаде", дејства која носе зајед-

¹¹ Мормонска заједница је живела изоловано и руководила се принципом самодовољности. Поред успостављања Божијег краљевства на земљи, у првим деценијама свога постојања, имала је и државотворне претензије. Али, како Хафен истиче, упоредо са процесом трансформације слике о мормонима, променио се и однос саме заједнице према остатку света, те се њен утопијски идеал променио из "самодовољне теократије, у заједницу која примером указује на образовне, друштвене и економске циљеве које дели са елитом америчког друштва" (Hafen 1997, 376-377).

¹² Међу бројним књигама које користе сајентолози, налази се и књига *Пут ка срећи* (*The Way to Happiness*), аутора Рона Хабарда. Она се описује као модерни нерелигијски морални код у потпуности базиран на здравом разуму који садржи 21 поуку које представљају животна правила важна за све. <http://www.scientologynews.org/quick-facts/the-way-to-happiness.html> (приступљено 1. 3. 2015)

нички назив *енграми* (Chryssides 2005, 385). Према сајентолошком учењу, појединац би требало да тежи "прочишћењу", постепеним ослобађањем од "менталних слика прошлих искустава које производе негативне емотивне ефекте на живот индивидуе".¹³ Овај процес је дуготрајан и састоји се од одлажења на индивидуална саветовања, такозвана "саслушања", при којима се користи Е-метар, уређај за који сајентолози верују да помаже у идентификовању енграма који се налазе у појединцу (Chryssides 2005, 385-386).¹⁴

Сајентолошка црква је, готово од свог оснивања, била предмет бројних контроверзи. Када је књига *Дијанетика: модерна наука о менталном здрављу* представљена као "ментална терапија", лекари и психијатри су оптужили Цркву да практикује медицину без дозволе, на шта је она одговорила оптуживањем психијатрије да негира духовну страну људске природе, те започела дуготрајан конфликт, нарочито са Америчком асоцијацијом психијатара. Такође, Црква је годинама била у спору и са Пореском управом САД-а, да би, 1993. године, остварила право на ослобађање од пореза. Црква се суочавала и са оптужбама за финансијске малверзације, а неколико њених чланова је ухапшено 1979. године, због планирања инфилтрације у Владине агенције, у САД-у. Одговор Цркве је било спровођење опсежне истраге, које је резултовало избацивањем чланова који су били повезани са овим или неким другим незаконитим радњама. Након тога, неки од бивших чланова Цркве су постали њени жестоки критичари.¹⁵ Друга критика која се упућује Сајентолошкој цркви је скупоћа њених услуга (Chryssides 2005, 387).¹⁶

Црква Исуса Христа светаца последњих дана – Мормонска црква и Сајентолошка црква припадају различитим религијским традицијама. Мормонска црква има своје корене у хришћанству, док је Сајентолошка црква

¹³ <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/188330/engram> (приступљено 1. 3. 2015)

¹⁴ Више о основном сајентолошком учењу и пракси видети у: Chryssides 2005. и на: <http://www.scientology.org/what-is-scientology.html> (приступљено 1. 3. 2015)

¹⁵ <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/528983/Scientology/215792/Organization-of-the-church> (приступљено 1. 3. 2015)

¹⁶ Та критика је изнедрила и однос према Сајентолошкој цркви не као верској, већ као комерцијално-профитабилној организацији, који је присутан и у медијском дискурсу у Србији. Неки од чланака који, кроз ову призму, посматрају Сајентолошку цркву су: Sajentolozi: Lovci na ljudske duše!, *Vesti online*, 10.02.2010. <http://www.vesti-online.com/Vesti/Hronika/30625/Sajentolozi-Lovci-na-ljudske-duse>; Ivana Nikolić, Kult, vera, ili prevara: kako su sajentolozi općinili bogataše (FOTO+VIDEO), *Smedia*, 9.07.2012. <http://www.smedia.rs/spress/vest/1700/Sajentologija-Sajentoloska-crkva-Sekte-Tom-Kruz-Razvod-Toma-Kruza-Kult-vera-ili-prevara-Kako-su-sajentolozi-opcinili-bogatase-FOTOVIDEO.html> (приступљено 1. 3. 2015) и други.

проистекла из модерне Западне културе (Partridge 2005). С обзиром да се ради о религијским заједницама које су настале у различитим историјским периодима, развијале се у другачијим друштвеним околностима и које се заснивају на различитим религијским учењима, полазим од претпоставке да се и религијске представе о продуктивности, успешности и остварености појединца базирају на различитим моделима успеха.

Интернет презентације Мормонске цркве и Сајентолошке цркве: о моделима успеха појединца у друштву

Једна од основних карактеристика званичних интернет презентација Мормонске и Сајентолошке цркве је постојање много сајтова, који су тематски диференцирани, тј. прилагођени различитим интересовањима интернет корисника.¹⁷ Такође, сајтови обилују хипервезама ка другим садржајима, како у оквиру самог сајта, тако и ка сродним сајтовима. Садржаји, преведени на неколико десетина светских језика, темеље се на основним учењима и разноврсним активностима наведених религија. Овде ћу се фокусирати на оне делове презентација посвећене пожељној радној етици верника, како на пољу религијског/духовног трагања, тако и у свакодневним активностима.

На званичном сајту Мормонске цркве, на страници посвећеној најзначајнијим вредностима мормонизма, наводи се да њихова "вера утиче на готово сваки аспект" њиховог живота. Оно што је заједничко активностима попут мисионарења, хуманитарне помоћи, програма социјалне помоћи и друштвено корисног рада је да све ове делатности мормони обављају волонтерски.¹⁸ Како се истиче, ове активности произлазе из верског учења мормона, које се базира на љубави према Богу и људима који их окружују.¹⁹ Шири опис сваке од вредности које би мормони требало да негују употпуњен је цитатима из светих списа Цркве.²⁰

¹⁷ Постоје посебни сајтови посвећени религијском учењу, вестима из цркава или промотивном видео-материјалу. Сви они, иако имају различите називе и садржаје, чине интегрални део јединствене интернет презентације сваке од наведених религијских организација.

¹⁸ <http://mormon.org/values> (приступљено 1. 3. 2015)

¹⁹ <http://mormon.org/beliefs/commandments> (приступљено 1. 3. 2015)

²⁰ "When ye are in the service of your fellow beings ye are only in the service of your God." Mosiah 2: 17. Видети на: <http://mormon.org/values/helping-others> We are "to feed the hungry, to clothe the naked, to provide for the widow, to dry up the tear of the orphan, to comfort the afflicted, whether in this church, or in any other, or in no church at all..." Joseph Smith, "Times and Seasons," March 15, 1842. Видети на: <http://mormon.org/values/humanitarian-aid> (приступљено 1. 3. 2015)

На сајтовима је присутно више тема у вези са радном етиком мормона: благостање, запослење, финансије, образовање и штедљивост. Црква је донела план за постизање благостања, крајем тридесетих година XX века, а Исуса Христа сматра архитектом тог плана. Како се наводи на сајту, тај план мормонима омогућава да размишљају о стицању самопоуздања, бризи о сиромашнима и служењу другима.²¹ Запослењу је посвећен посебан сајт на коме се налазе информације за оне који траже посао, оне који покрећу свој посао, као и будуће студенте²². Поред тога што даје практичне савете и позитивне примере, Црква поседује и организацију која пружа услуге код тражења посла (Employment Resource Services – ERS). Између осталог, саветује се и ослањање на веру и саветовање са црквеним званичницима, како би се постигао жељени циљ.²³ Поред активног рада на запошљавању, за вођење самосталног живота²⁴, који се заснива на штедњи, саветује се поступно формирање резерви хране, припремљеност за ванредна стања, физичко здравље, узгајање воћа и поврћа, образовање и брига о финансијама.²⁵

Када је реч о финансијама, на једном од званичних сајтова Мормонске цркве, стављен је акценат на рационално планирање породичног буџета, избегавање задуживања, редовно плаћање десетине и давање прилога Цркви. Потенцира се да би сви чланови породице требало да буду упознати са принципима финансијског менаџмента, као и да учествују у постављању њених финансијских циљева. Наглашавају се и принципи напорног рада и штедљивости, као и стицање што већег образовања.²⁶

Наиме, образовање представља још један важан сегмент мормонског живота. Посебни сајтови су посвећени образовању младих, као и универ-

²¹ <http://www.lds.org/topics/welfare/the-church-welfare-plan/providing-in-the-lords-way?lang=eng> (приступљено 1. 3. 2015)

²² Будућим студентима су доступне информације о томе како да изабере школу која им највише одговара, обезбеде финансијска средства за своје школовање, као и које су могућности за грађење каријере. Видети на: <https://www.ldsjobs.org/ers/ct/landing/student?lang=eng> (приступљено 1. 3. 2015)

²³ "As you pursue your self-employment goals rely on your Heavenly Father for help. He wants you to be successful. Also, consider counseling with your bishop and quorum or Relief Society leaders." Видети на: <https://www.ldsjobs.org/ers/ct/articles/self-employment-success?lang=eng> (приступљено 1. 3. 2015)

²⁴ "Our faith leads us to educate our minds and our hands and to work every day of our lives to be self-reliant." Видети на: <http://www.lds.org/topics/welfare/the-church-welfare-plan/welfare-part-of-your-life?lang=eng> (приступљено 1. 3. 2015)

²⁵ <http://providentliving.org/self-reliance?lang=eng> (приступљено 1. 3. 2015)

²⁶ За остварење свих ових циљева, мормонима је доступан и приручник за породичне финансије. <http://www.lds.org/topics/finances?lang=eng> (приступљено 1. 3. 2015)

зитетима и Институту за религију које је основала Црква.²⁷ Елементи духовног и секуларног образовања су обједињени у мисији њиховог Пословног колеџа, који нуди "карактеристично образовно искуство које је укоренено у обновљеном Јеванђељу Исуса Христа".²⁸ Такође, донацијама чланова Цркве се финансира Фонд трајног образовања (The Perpetual Education Fund – PEF), који је осмишљен тако да појединци који желе да се стручно усавршавају узимају позајмицу од овог Фонда, да би, пошто заврше факултет и запосле се, вратили позајмицу по ниској каматној стопи.²⁹ Према схватању мормона, једини оправдани разлози за задуживање су "куповина скромног дома и плаћање образовања и других животних потреба", а дуг би требало што пре вратити.³⁰

Званична интернет презентација Сајентолошке цркве појашњава етимологију назива Цркве, где "сајентологија" дословно значи "знати како да знаш" (knowing how to know). Човек се схвата као "бесмртно духовно биће" са неограниченим, и, истовремено, нереализованим могућностима, а његово спасење зависи од њега самог, његових ближњих и "постизања братства са универзумом". Наводи се да је крајњи циљ сајентологије истинско духовно просветљење и слобода за појединца, а то је могуће постићи следећи "прецизну стазу" коју је *утабао* Лафајет Роналд Хабард.³¹

Области које су у вези са радном етиком сајентолога се могу сублимисати у две категорије: курсеви за решавање животних проблема појединаца и организовани волонтерски и хуманитарни рад. Курсеви за решавање животних проблема појединаца се спроводе на два нивоа – бесплатни онлајн курсеви на званичном сајту Цркве и институционална помоћ преко црквених организација. Курсеви нуде "корак-по-корак" процедуре за решавање личних потешкоћа у комуникацији, конфликтним си-

²⁷ Неки од сајтова посвећених образовању су: <http://besmart.com/Default.aspx>, <https://si.lds.org/?lang=eng>, <http://institute.lds.org/?lang=eng> (приступљено 1. 3. 2015)

²⁸ "LDS Business College's mission is to provide a distinctive educational experience rooted in the restored gospel of Jesus Christ. LDSBC also strives to cultivate a nurturing environment, teach practical skills, and develop confident and skillful learners, while at the same time enlighten minds, elevating hope, and ennobling souls to strengthen individuals, families, communities, and the Lord's Church." Видети на: <http://besmart.com/Schools> (приступљено 1.03.2015)

²⁹ <http://pef.lds.org/pef/aboutus?locale=eng> (приступљено 1.03.2015)

³⁰ <http://www.lds.org/topics/finances?lang=eng> (приступљено 1.03.2015)

³¹ "Scientology is not a dogmatic religion in which one is asked to accept anything on faith alone. On the contrary, one discovers for oneself that the principles of Scientology are true by applying its principles and observing or experiencing the results." <http://www.scientologynews.org/quick-facts/scientology.html>, <http://www.scientology.org/what-is-scientology.html> (приступљено 1.03.2015)

туацијама, на послу, при учењу, у браку и родитељству, код зависности од дроге или алкохола.³²

Када је реч о сајентолошкој црквеној организацији, она се, како је истакнуто на сајту, налази у процесу трансформације у "Идеалне организације", које омогућавају задовољење религијских потреба сајентолога и служе заједници, кроз програме којима се ради на побољшању стања у друштву.³³ Такође, Сајентолошка црква је, као одговор на нагли пораст сајентолошке "уметничке заједнице", основала Центар за познате личности (The Church of Scientology Celebrity Centre), 1970. године, у Лос Анђелесу. Данас постоји мрежа таквих центара који су распрострањени у "светским престоницама културе, укључујући Лас Вегас, Њујорк, Париз, Фиренцу, Беч и Нешвил". Центри за познате пружају "верске услуге уметницима, политичарима, лидерима у индустрији и спортистима, као што то чине сајентолошке цркве широм света, пружајући исте услуге и остајући отворене за све". Омогућена су сајентолошка духовна саветовања и курсеви, као и подршка оним уметницима који желе да учествују у активностима чији је циљ друштвени бољитак.³⁴

Како се наводи на сајту, сајентолошки курсеви подразумевају прецизне методе усвајања корпуса знања, чија примена може довести до "веће слободе, среће и духовне освешћености" појединца. Похађањем курсева, постаје се сајентолог – особа која је "способна да пружи ефикасну помоћ другима"³⁵, што представља практичан израз њених религијских веровања.³⁶ На трагу ових упутстава је и рубрика посвећена кредима и кодови-

³² "No matter the difficulties you may be facing in life, Scientology offers answers. It provides an exact technology with step-by-step procedures you can use to handle problems and better your life and the lives of those around you." <http://www.scientology.org/courses.html> (приступљено 1.03.2015)

³³ <http://www.scientology.org/churches/churches-of-scientology.html> (приступљено 1. 3. 2015)

³⁴ <http://www.scientologynews.org/quick-facts/celebrity-centre.html> (приступљено 1. 3. 2015)

³⁵ <http://www.scientology.org/what-is-scientology/the-practice-of-scientology/scientology-training.html>. Као максима сајентологије се наводи да "човек вреди онолико колико је способан да помогне другима". <http://www.scientology.org/what-is-scientology/church-of-scientology-in-society.html#slide2> (приступљено 1. 3. 2015)

³⁶ <http://www.scientology.org/what-is-scientology/church-of-scientology-in-society.html> Поетичан и утопијски циљ који је Хабард поставио пред сајентологију је "цивилизација без лудила, криминала и рата, где способни могу да просперирају, а поштени да имају своја права и где Човек може да се уздигне до већих висина." <http://www.scientology.org/what-is-scientology/the-scientology-creeds-and-codes/the-aims-of-scientology.html> (приступљено 1. 3. 2015)

ма сајентологије: коду онога који саслушава, коду части, коду сајентолога, коду супервизора, креду истинског члана групе, креду доброг и вештог менаџера, као и циљевима сајентолога. Тако, кредо доброг и вештог менаџера, иако се, у основи, односи на лидере Цркве, због свог приступа и садржаја може бити применљив и у другим областима живота, попут пословања.³⁷

Хуманитарни рад је, како се истиче, фокусиран на реформу друштва и побољшање стања у њему, а манифестује се у кампањама против наркотика и центрима за одвикавање, разматрању узрока криминалитета и програмима рехабилитације преступника, заштити људских права, образовању или програмима доживотног учења. Поред наведених активности, постоји и волонтерски програм Сајентолошке цркве, који се бави друштвено корисним радом, пружа физичку и духовну помоћ у катастрофама и ванредним ситуацијама и окупља волонтере из целог света.³⁸ Лафајет Роналд Хабард је осмислио све ове програме, као и методе за њихово спровођење.

При прегледу интернет презентације Мормонске цркве, у први план избија истицање потребе за повезаношћу ове религије са свим аспектима живота њених верника. У том смислу, Црква својим верницима, али и свим људима који посете њихове сајтове, даје савете о томе како би требало организовати свој живот: од бриге о здрављу, преко образовања и запошљавања, до хуманитарног рада. Она се обраћа појединцима, саветујући их како да приступе оним аспектима живота који су сами по себи световни, али имају упориште у верском учењу мормона и из њега произлазе.³⁹

Међутим, иако се савети на сајтовима Мормонске цркве односе на појединце, реализација ових животних циљева је једино могућа уз подршку или у сарадњи са другим појединцима, породицом или читавом заједницом.⁴⁰ У овоме се огледа још једна карактеристика мормонске религије, а

³⁷ <http://www.scientology.org/what-is-scientology/the-scientology-creeds-and-codes/the-credo-of-a-good-and-skilled-manager.html> (приступљено 1. 3. 2015)

³⁸ <http://www.scientologynews.org/quick-facts/scientology-volunteer-ministers.html> (приступљено 1. 3. 2015)

³⁹ Тако се појединац саветује да се, у остварењу својих пословних циљева, ослони на своју веру, као и на Небеског Оца, јер "он ти жели да будеш успешан". <https://www.ldsjobs.org/ers/ct/articles/self-employment-success?lang=eng> Са друге стране, помоћ другима, која се огледа у хуманитарној и социјалној помоћи или друштвено корисном раду, такође има корене у верском учењу, према коме "када служите ближњима, служите вашем Богу". <http://mormon.org/values/helping-others> (приступљено 1. 3. 2015)

⁴⁰ У складу са оваквим ставом, у презентацијама се користи прво лице множине: "Наша вера нас упућује да образујемо наш ум и наше руке и да радимо сваког

то је акценат на заједништву. Учење заједништву почиње у породици, која заузима једно од најзначајнијих места у мормонизму.

Пожељна радна етика мормона се осликава у готово сваком делу званичне интернет презентације њихове цркве. Она је присутна у религијским делатностима, попут мисионарења, али и у свакодневним активностима, као што су планирање кућног буџета, обезбеђивање средстава за образовање, активан рад на запослењу или помагање другима.

Са друге стране, званична интернет презентација Сајентолошке цркве већи акценат ставља на појединца. Полазећи од свог оснивача, Лафајета Роналда Хабарда, чији је живот и рад подробно приказан, обраћа се човеку, појединцу, коме је потребно "прочишћење", како би био слободан и у могућности да помогне другима. Ту се уочавају два значајна елемента сајентолошког учења: рад на самоостварењу и активно учествовање појединца у програмима побољшања стања у друштву и његовој реформи. Ови хуманитарни програми нуде решења за неке од најозбиљнијих проблема савременог друштва, попут болести зависности, рехабилитације преступника, угрожености људских права или права на образовање. Док у хуманитарном раду сајентолога, као световној активности којој је придодата и религијска конотација, постоји компонента заједништва, рад на самоостварењу се састоји од индивидуалног рада са појединцима, члановима Цркве, и колективних окупљања. Индивидуални рад подразумева "саслушања" која су у основи процеса "прочишћења" појединца, као и похађање онлајн курсева. Колективна окупљања подразумевају одлазак на недељну службу, која је отворена и за особе које нису чланови Цркве, као и спровођење обреда из животног циклуса појединца, попут венчања, крштења и сахране.⁴¹

Тако се и пожељна радна етика чланова Сајентолошке цркве може посматрати на два нивоа. Први ниво представља однос појединца према самом себи, односно рад који појединац улаже у остварење свог пуног потенцијала. Други ниво чини однос појединца према својој околини и људима који га окружују, што подразумева добровољно учествовање у хуманитарном раду.

Према мормонском учењу, успешног појединца одређује његова оствареност на породичном и пословном плану. Са једне стране, заснивање породице представља важан степен на путу ка спасењу, док, са друге стране, успешна пословна каријера представља одраз једне од

дана како би били самостални". Видети на: <http://www.lds.org/topics/welfare/the-church-welfare-plan/welfare-part-of-your-life?lang=eng> (приступљено 1. 3. 2015)

⁴¹ <http://www.scientology.org/what-is-scientology/scientology-religious-ceremonies.html>; http://www.scientology.org/what-is-scientology/inside-a-church-scientology.html?video-play=inside_scn_church (приступљено 1. 3. 2015)

основних врлина у мормонизму – марљивости. У широј јавности, препознатљив је пословни успех мормона – политичара или бизнисмена. Са друге стране, према сајентолошком учењу, успешног појединца одређује његова лична оствареност, тј. достизање стања "чистоте", које одликује самоувереност, срећа и успешност, како у каријери, тако и у међуљудским односима.⁴²

Остварење успеха на личном плану тумачи се као основа за успешност која може припаднику Сајентолошке цркве бити призната у светским оквирима, што се илуструје примерима холивудских глумаца који се изјашњавају као сајентолози, попут Тома Круза и Џона Траволте. Исти примери се, уједно, узимају и као основа критике упућене сајентологији, према којој је ова религија усредсређена на стицање материјалног богатства.

У контексту религијских учења и пракси Мормонске и Сајентолошке цркве, разматрање три модела успеха које је дефинисала Вулси Бигарт показује да су границе између ових модела флуидне, те да се поједини елементи сваког од њих могу, у одређеној мери, применити, пре свега, на схватање успеха у мормонизму.

У сегментима интернет презентације Мормонске цркве посвећеним пожељној радној етици верника, могуће је уочити утицаје протестантске етике и етике карактера, како их је дефинисала Вулси Бигарт. У одређењу успешног припадника ове Цркве, приметна је повезаност световног успеха и религијске праксе, која карактерише протестантску етику, али и акценат на напору и иницијативи појединца, што су елементи етике карактера. Значајну ставку у мормонизму чини и акумулација, али не само акумулација материјалних добара која се не троше, како налаже протестантска етика, већ и акумулација знања и вештина, као и потребних силовина за преживљавање, попут препоруке о остављању залиха хране и пића за најмање три месеца.

Важно је нагласити да се књиге о успеху које анализира Вулси Бигарт појављују у истом историјском периоду када и Сајентолошка црква. Неке од њих су биле посвећене утицају позитивног мишљења на остварење успеха појединца (Woolsey Biggart 1983, 302), што има додирних тачака са трендом окренутости сопству, елементом модерне Западне културе, који је био у основи појединих религија насталих педесетих година XX века, па тако и сајентологије. Такође, инсистирање сајентологије на духовном прочишћењу појединца, које ће га оспособити да активно учествује у побољшању друштва, поклапа се са ставом Вулси Бигарт да су,

⁴² <http://www.scientology.org/what-is-dianetics/basic-principles-of-scientology/the-clear.html>; <http://www.scientology.org/what-is-dianetics/basic-principles-of-scientology/attributes-of-clear.html> (приступљено 1. 3. 2015)

у "Ери разума", која је уследила након слома традиционалног друштвеног поретка, људи почели да виде себе као "инжењере друштва" и "господаре своје судбине" (Woolsey Biggart 1983, 306). Према учењу сајентолога, појединци који досегну одређене нивое "чистоте", могу да буду носиоци промена не само у свом друштву, већ и у целом свету. Са друге стране, профитабилност сајентологије, која спада међу њене најкритикованије особине, и религијска пракса у форми похађања курсева који се наплаћују, могу се повезати са етиком личности као замајцем у развоју корпоративног капитализма, где се, у визују успеха, поред корпоративне мобилности, укључује и промовисање потрошње.

Посматрајући основну форму мита о човеку који је "сам себе створио", могу се уочити сличности са моделом успеха који пропагира Мормонска црква. Бригам Јанг, један од првих вођа мормона, оштро је критиковао стицање велике количине материјалних добара, нарочито брзо богаћење. Даље, у савременом мормонизму се промовишу марљивост, рационално планирање и живот заснован на штедњи. Активно учешће Мормонске цркве у трасирању пута ка успеху појединца подудар се са Катановим схватањем да социјална размена и институционални надзор доприносе личном развоју.

Такође, став Мормонске цркве о значају образовања као важног предуслова за успех појединца подудар се са Катановим запажањем о вредности коју за образовање има мит о човеку који је "сам себе створио", што се одражава у повезаности самоформирања личности са стицања академских вештина. Исти аутор је указао и на разлоге због којих је тај мит и даље актуелан, а један од њих је и веровање у оправданост врлина као што су иницијатива, истрајност и поштење, које су комплементарне са врлинама које промовише Мормонска црква, попут организованости и марљивости.

Међутим, модел успеха који промовише Мормонска црква се разликује од мита о човеку који је "сам себе створио", јер наглашава кључну улогу породице у животу (и раду) мормона. Са друге стране, изостанак породичне подршке представља један од основних темеља мита о "самоствореном" појединцу. На ово се надовезује и још једно одступање, с обзиром на то да опозиција самостворен – институционално дефинисан, која, према Катану, чини структуру овог мита, не стоји када је реч о успешним мормонима. Како је већ наведено, мормони, да би били успешни, морају бити окренути не само својој породици, већ и Цркви.

Са друге стране, модел успеха који пропагира Сајентолошка црква се базира на самоиспуњењу појединца. Сврха самоиспуњења је оспособљавање појединца да, пошто је, усвајањем корпуса знања који нуди сајентологија, остварио свој пуни потенцијал, активно ради на побољшању стања у друштву. Већ је напоменуто да је до развоја модела самоиспуњења појединца дошло у време формирања Сајентолошке цркве, те да се, у пе-

риоду до средине седамдесетих година XX века, окренутост саморазвоју може пратити и кроз повећан ангажман психолога и психијатара у решавању личних проблема. Управо овим професијама, њиховим методима и схватању човека, Сајентолошка црква се оштро супротставља. Она је, са својим приступом менталном здрављу, развијеним у књизи *Дијанетика: модерна наука о менталном здрављу*, представљала директног опонента лекарима и психолозима који су се, до тада, једини бавили овом темом. Творац сајентологије је развијао, нудио и практиковао сопствене методе у решавању разнородних животних проблема појединаца.

Даље, Лихтерман наводи и да се посвећеност личном развоју може пратити и у 1990-им годинама. Важна компонента овог развоја је да се он одвија у групи, било да је она црквена или формирана ради самопомоћи. Са друге стране, у сајентологији, лични развој појединца се практикује у форми један-на-један, где сајентолошким "саслушањима" присуствују само онај који саслушава и саслушавани појединац. Међутим, помоћ другима се може остварити радом у групи – ангажовањем у волонтерским организацијама и хуманитарним радом.

У анализи приче о Сремском берберину, Ковачевић издваја три принципа "на којима се заснива појединачни или 'колективни', стварни или потенцијални успех: радно стицање положаја (марљивост и учење), креативно стицање положаја (иновација и предузетништво) и нереализовано наслеђе (наслеђе и насиље)". Исти аутор наглашава да "прва два принципа представљају основ капиталистичке економије" (Ковачевић 2007, 76). Та два принципа (радно стицање положаја и креативно стицање положаја) могу се препознати у перципирању успеха међу мормонима и сајентолозима. У литератури која прати прве деценије живота мормонске заједнице у САД-у, уочљиво је потенцирање значаја марљивости, образовања и заједничког и напорног рада за постизање добрих резултата (Winter 1974; Mitchell 1997; Hafen 1997; Seeman 1938; White 1925), а таква тенденција је присутна и на званичној интернет презентацији Мормонске цркве. Мормонизам истиче важност успешности појединца на породичном и пословном нивоу. Такође, тај појединац није сам, већ представља део како уже заједнице – породице, тако и шире заједнице – на локалном, државном и глобалном нивоу. У овој религији, успех се постиже организованошћу, образовањем и марљивошћу.

Са друге стране, принцип креативног стицања положаја може се уочити у настанку и развоју Сајентолошке цркве. Међутим, Хабардова иновативност није била усмерена на стварање познатог брэнда, патентирање одређеног проналаска или покретање сопствене производње, што су најчешћи путеви ка успеху описани у митовима о "самоствореном" човеку. Он је, ослушкујући потребе савременог доба, понудио људима једну нову религију, окренуту сопству и самоостварењу. Тако, Сајенто-

лошка црква инсистира на личном успеху појединца, чије је духовно са-моиспуњење предуслов за помоћ другима и допринос друштву.

Марљивост мормона и креативна посвећеност сајентолога воде истом циљу – остварењу личног успеха, који има упориште у религијском учењу. Поред тога, припадници обе религије теже да, својим активностима, добију шире друштвено признање за себе и своје цркве.

Интересантно је да су, од свог оснивања, и Црква Исуса Христа светаца последњих дана – Мормонска црква и Сајентолошка црква биле изложене критици, па и прогону у друштву у коме су настале, иако се разликују и по времену настанка и по религијским традицијама из којих потичу. Са друге стране, иако и једна и друга религија настоје да што више одоле спољним утицајима, обе желе да постану део главног тока америчког друштва. Црква Исуса Христа светаца последњих дана је, у ту сврху, радикално изменила нека своја учења и праксе, попут полигиније, док се Сајентолошка црква дуго борила да стекне статус религијске организације, што је било додатно отежано ставовима које ова Црква има према психологији и психијатрији, као и оптужбама за криминалне радње против неких њених чланова.

Јавно ангажовање је карактеристично за обе религијске организације, од њиховог оснивања до данас. Оне се баве хуманитарним волонтерским радом, који има упориште у њиховим религијским учењима. Тако, према мормонском учењу, служењем другима, појединац служи Богу, док би, за сајентологе, помоћ другима требало да резултује развојем како појединца, тако и читавог друштва.

Намера ми је била да, у овом раду, на примеру Мормонске и Сајентолошке цркве, покажем на који начин су религијска учења и праксе повезане са продуктивношћу појединца, односно верника, те његовим напредовањем у друштву. Разматрајући основна учења ових религија, као и сегменте њихових званичних интернет презентација посвећене пожељној радној етици верника, усмерила сам се на издвајање основних (религијских) вредности које оне промовишу. Циљ ми је био да, на основу ових запажања, одредим моделе успеха који се представљају као пожељни за припаднике Мормонске и Сајентолошке цркве.

Евидентно је да религијска учења и праксе припадника Мормонске и Сајентолошке цркве охрабрују продуктивност појединца, а тиме и његово напредовање у друштву. У том смислу, код мормона је најважније организовање живота у складу са основним вредностима које пропагира Црква, где заслуге за лични успех појединца имају и други појединци,

чланови породице, па и читава заједница, која му пружа подршку у остварењу циљева. Кључни фактори који охрабрују продуктивност, а тиме и успешност сајентолога су окренутост сопству, преиспитивање и "прочишћење" од лошег утицаја који на појединца имају одређени догађаји из прошлости, чиме га спречавају у његовом напредувању.

На основу званичних интернет презентација Мормонске и Сајентолошке цркве, може се закључити да је радна етика мормона усмерена на успешност појединца на личном и пословном плану, акцентујући конкретне аспекте живота, попут образовања, запослења, волонтерске помоћи другима и живота који се заснива на штедњи. Са друге стране, радна етика сајентолога је фокусирана на духовно усавршавање појединца и волонтерски и хуманитарни рад.

Упознавањем са основним одликама модела успеха у друштву који се, од XVIII века, пропагирају у Северној Америци, дошла сам до закључка да су поједини елементи протестантске етике, етике карактера и етике личности чине саставни део модела успеха заснованих на религијским учењима мормона и сајентолога. Поред тога, сегменти мита о човеку који је "сам себе створио", али и видна одступања од њега, могу се уочити у моделима успеха појединца које пропагира Мормонска црква. Са друге стране, модели успеха појединца које промовише Сајентолошка црква су компатибилни са моделом самоиспуњења појединца.

На тлу Северне Америке, етика карактера и етика личности дефинисале су успех као (материјално) богатство, што је став који се, до дан данас, одржао у Западном свету. Такође, једну од важних тековина савремене Западне културе чини и индивидуализам. Међутим, анализа модела успеха заснованих на религијским учењима Мормонске и Сајентолошке цркве скреће пажњу на значај које духовно трагање и примена религијских смерница могу да имају за продуктивност и успешност појединца. Истовремено, појединац се, у мањој или већој мери, посматра као интегрални део шире религијске заједнице, а резултати његовог деловања у интеракцији са другим припадницима заједнице заузимају важно место у одређењу његове успешности. Тако се успешност појединца не доживљава искључиво као резултат индивидуалних напора.

Литература:

- Arrington, Leonard J. 1955. Banking Enterprises in Utah, 1847-1880. *The Business History Review* 29 (4): 312-334.
- Catano, James V. 1990. The Rhetoric of Masculinity: Origins, Institutions, and the Myth of the Self-Made Man. *College English* 52 (4), Women and Writing: 421-436.

- Catano, James V. 2000. Entrepreneurial masculinity: Re-tooling the Self-made Man. *Journal of American & Comparative Cultures* 23 (2): 1-8.
- Chryssides, George D. 2005. "Sciјentološka crkva". У *Enciklopedija novih religija. Nove religije, sekte i alternativni duhovni pokreti*, ur. Christopher Partridge, 385-387. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Davies, Douglas J. 2005. "Crkva Isusa Krista Svetaca posljednjih dana (mormonizam)". У *Enciklopedija novih religija. Nove religije, sekte i alternativni duhovni pokreti*, ur. Christopher Partridge, 32-35. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Grünschloss, Andreas. 2005. "Ufologija i pokreti povezani s NLO". У *Enciklopedija novih religija. Nove religije, sekte i alternativni duhovni pokreti*, ur. Christopher Partridge, 372-376. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Hafen, Thomas K. 1997. City of Saints, City of Sinners: The Development of Salt Lake City as a Tourist Attraction 1869-1900. *The Western Historical Quarterly* 28 (3): 342-377.
- Krim, Kit (ur.) 1990. *Enciklopedija živih religija*. Beograd: Nolit.
- Ковачевић, Иван. 2007. *Антропологија транзиције*. Београд: Српски геналошки центар – Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета.
- Lichterman, Paul. 1995. Beyond the Seesaw model: Public Commitment in a Culture of Self-Fulfillment. *Sociological Theory* 13 (3): 275-300.
- Lippy, C.H. 1990. "Svetitelji novijeg doba". У *Enciklopedija živih religija*. ur. Kit Krim, 681-683. Beograd: Nolit.
- Lippy, C.H. 1990a. "Mormonova knjiga". У *Enciklopedija živih religija*. ur. Kit Krim, 480-481. Beograd: Nolit.
- Mitchell, Martin. 1997. Gentile Impressions of the Salt Lake City, Utah, 1849-1870. *Geographical Review* 87 (3): 334-352.
- Partridge, Christopher. (ur.) 2005. *Enciklopedija novih religija. Nove religije, sekte i alternativni duhovni pokreti*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Partridge, Christopher. 2005a. "Suvremeni zapadni svijet". У *Enciklopedija novih religija. Nove religije, sekte i alternativni duhovni pokreti*, ur. Christopher Partridge, 358-360. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Seeman, Albert L. 1938. Communities in the Salt Lake Basin. *Economic Geography* 14 (3): 300-308.
- White, Langdon. 1925. The Insular Integrity of Industry in the Salt Lake Oasis. *Economic Geography* 1 (2): 206-235.
- Winter, Robert. 1974. Architecture on the Frontier: The Mormon experiment. *Pacific Historical Review* 43 (1): 50-60.
- Woolsey Biggart, Nicole. 1983. Rationality, Meaning, and Self-Management: Success Manuals, 1950-1980. *Social Problems* 30 (3), Thematic Issue: Technique and the Conduct of Life: 298-311.

Извори:

<http://mormon.org>

<http://www.lds.org>

<https://www.ldsjobs.org>

<http://providentliving.org>

<http://besmart.com>

<https://si.lds.org>

<http://institute.lds.org>

<http://pef.lds.org>

<http://www.scientology.org>

<http://www.scientologynews.org>

<http://www.britannica.com>

Sajentolozi: Lovci na ljudske duše, *Vesti online*, 10.02.2010.

<http://www.vesti-online.com/Vesti/Hronika/30625/Sajentolozi-Lovci-na-ljudske-duse>

Ivana Nikolić, Kult, vera, ili prevara: kako su sajentolozi opčinili bogataše (FOTO+VIDEO), *Smedia*, 9.07.2012.

<http://www.smedia.rs/spress/vest/1700/Sajentologija-Sajentoloska-crkva-Sekte-Tom-Kruz-Razvod-Toma-Kruza-Kult-vera-ili-prevara-Kako-su-sajentolozi-opcinili-bogatase-FOTOVIDEO.html>

Primljeno: 2.2.2015.

Prihvaćeno: 27.2.2015.

Nataša Mladenović Ribić

MODELS OF INDIVIDUAL SUCCESS BASED ON RELIGIOUS DOCTRINE: THE EXAMPLES OF THE CHURCH OF JESUS CHRIST AND THE LATTER DAY SAINTS – THE MORMON CHURCH AND THE CHURCH OF SCIENTOLOGY

In the early 1950's in the United States, a number of books which offered the members of the middle class directions to a successful realization of personal and business interests appeared. On the other hand, since 1945, the West (North America and Europe), was flooded with new forms of religiousness and spirituality. At the same time, the individual and his or her personal growth come to the fore and occupy an important place in both the extant and newly formed religions. The aim of this paper is to, starting with the official websites of the Church of Jesus Christ and the Latter Day Saints – the Mor-

mon Church and the Church of Scientology, isolate the models of individual success based on religious doctrine and practice, as well as to point out whether and in what way being a member of a religion can influence the advancement of individuals in society.

Key words: Mormon Church, Church of Scientology, website, models of success in society